Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért

Az európai szociálispartner-szervezetek reprezentativitása: Élelmiszer- és italgyártási ágazat

Összefoglaló

Bevezetés

E tanulmány az élelmiszer- és italgyártási ágazatban folyó szociális párbeszéd ösztönzéséhez szükséges információkat ismerteti. Az Európai Munkaügyi Kapcsolatok Megfigyelőközpontja (EIRO) által az Európai Bizottság felkérésére a reprezentativitás témakörében készített tanulmánysorozat célja, hogy feltérképezze azokat a reprezentatív szociálispartner-szövetségeket, amelyekkel az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) rendelkezései értelmében konzultációt kell folytatni. A tanulmány az élelmiszer- és italgyártási ágazat érintett nemzeti szociálispartner-szervezeteit felülről lefelé haladó (az európai tagszervezetek tagjainak felsorolása), illetve lentről felfelé építkező módszerrel keresi meg, az Európai Munkakapcsolati Figyelő (EIRO) nemzeti kapcsolattartói segítségével.

Az európai szociális párbeszéd hatékonysága az ágazat releváns tagállami szereplőinek reprezentativitásától függ, ugyanis az európai szociális párbeszédben csak kellőképpen reprezentatív szövetségek vehetnek részt.

Egy tagállami szövetség akkor tekinthető releváns ágazati érdekszövetségnek, ha megfelel a következő kritériumoknak:

a) a szövetség szakterülete az adott ágazathoz kapcsolódik;

b) a szövetség rendszeresen részt vesz az ágazati szintű kollektív tárgyalásokban, és/vagy tagja valamely releváns európai érdekszövetségnek.

Egy európai szövetséget akkor tekintünk releváns ágazati érdekszövetségnek, ha szerepel a Bizottság által összeállított, azokat az érdekszervezeteket felsoroló listán, amelyekkel az EUMSZ 154. cikke szerint az adott ágazat nevében konzultációt folytatnak, és/vagy részt vesz az ágazati európai szociális párbeszédben és/vagy konzultációt kért a 154. cikk szerint.

Az ágazat meghatározása

Ebben a tanulmányban az élelmiszer- és italgyártási ágazatot az „uniós gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere” (NACE Rev. 2) szerint definiáljuk annak érdekében, hogy a megállapítások az egyes országok között összehasonlíthatók legyenek. Ez az ágazat konkrétan a NACE C10-es (Élelmiszergyártás) és C11-es (Italgyártás) kódja alatt szerepel.

Gazdasági háttér

A foglalkoztatás jellemzői

Az Eurostat számadatai szerint az ágazat 2010-ben az EU-27 területén több mint 4 739 900 főt foglalkoztatott, és ebből az ágazat több mint 90%-át az élelmiszertermékek gyártása tette ki. Az ágazat foglalkoztatása az EU-27 teljes foglalkoztatásának 2%-át képviseli, az ágazat tevékenységei pedig az EU-27 GDP-jének 2%-át teszik ki. A két alágazat együttvéve több mint 58%-ban férfiakat foglalkoztat, de az élelmiszergyártásban nagyobb a női munkavállalók aránya (43%), mint az italgyártásban (29%); és mindkét szám alacsonyabb az EU-27 összesített foglalkoztatásán belül a nők átlagos arányánál (45,5%). Az ágazatban önfoglalkoztatás vagy gyakornoki munka ritkán fordul elő, Németország, Görögország és Olaszország kivételével, ahol ennek aránya 20%-nál magasabb.

Az élelmiszer- és italgyártás hozzávetőlegesen 310 000 vállalkozásból áll, amelyek helyi és regionális szinten működnek, de a világpiacon is jelen vannak. A termékek legnagyobb részét a kis- és középvállalkozások (kkv-k) és a globális vállalatok kínálják. A kkv-k generálják a teljes forgalom körülbelül 48,5%-át és a teljes foglalkoztatás 63%-át, a nagyvállalatok pedig a forgalom 51,5%-át és a foglalkoztatás 37%-át adják, bár csak a vállalatok 0,9%-át teszik ki.

A közelmúlt fejleményei
A pénzügyi válság valamelyest az élelmiszer- és italgyártás ágazatára is hatott, bár közel sem olyan jelentősen, mint más ágazatokra. A foglalkoztatás 2008 harmadik negyedévében kezdett csökkenni, és negatív irányban haladt egészen 2010-ig, amikor ismét emelkedni kezdett.

A változást sürgető tényezők közül az ágazatot a legnagyobb mértékben a globalizáció érinti. A megnövekedett nemzetközi kereskedelem és a tőkebefektetések határokon átnyúló mobilitása következtében a piacok és a kereskedelmi minták alapvető változásokon mentek keresztül. A kereskedelem liberalizálása, a feltörekvő gazdaságok térnyerése ugyanakkor új piaci lehetőségeket nyitott meg, egyúttal a verseny új forrásait hívta életre. Az ágazat előtt álló jelenlegi kihívások közé tartozik a fogyasztók árérzékenysége, az élelmiszer-biztonsági és egészségügyi aggályok, a munkaerő alacsony termelékenysége, valamint a kutatás és az innováció elégtelen fejlettsége.

Nemzeti szintű érdekképviselet

Szakszervezetek
Az aktív szakszervezeti tagok száma nagyon eltérő, az 1,5 milliót meghaladó tagság (az egyesült királysági UNITE esetében) éppúgy előfordul, mint a néhány tucat fős (a görögországi POMYN tagsága). Ez a jelentős különbség inkább a gazdaságok mérete és a működési területek kiterjedése közötti eltéréseket, nem pedig a tagtoborzási képességben való eltéréseket tükrözi.

Mind a 27 országban működik legalább egy ágazati szakszervezet. Összesen 96 ágazati szakszervezet teljesíti a reprezentativitást vizsgáló tanulmányban meghatározott követelményeket, ami egy pluralista rendszert tükröz. Hat olyan ország van, ahol csak egyetlen ágazati szakszervezet működik, öt országban található kettő és három országban három. Tizenhárom országban viszont négy vagy több ágazati szakszervezet van, tehát nagy a széttagoltság.

Munkáltatói szervezetek
A felmérés 24 országban összesen 115 ágazati munkáltatói szervezetet térképezett fel. Három országban (Ciprus, Litvánia és Málta) nincs ágazati munkáltatói szervezet. A munkáltatói szervezettel rendelkező 24 ország közül kilencre igaz, hogy a listán szereplő szervezeteknek legalább egy része nem vesz részt kollektív tárgyalásokban. Az üzleti érdekszövetségek vagy szakmai szervezetek általában a munkakapcsolatokon kívül más érdekekkel is foglalkozhatnak, és ez az élelmiszer- és italgyártás ágazatában is előfordul.

Az ágazati szervezeti összképről információt közlő 24 ország közül kilencben csak egy szervezet alakult, kilenc másikban (37,5%) viszont négy vagy több szervezet működött. A munkáltatói szervezetek között tehát a pluralista szervezeti rendszerek dominálnak, a szakszervezetekhez hasonlóan, de nagyobb mértékben.

Kollektív tárgyalások
Ami az ágazat kollektív tárgyalási lefedettségét illeti, az adatokkal rendelkező 21 ország közül 10-ben volt legalább 50%-os a lefedettség. Ebből a 10 országból kilencnél ráadásul a 80%-ot is elérte vagy meghaladta. Ez azt mutatja, hogy a kollektív tárgyalások lefedettsége az európai országokban nagyon különbözően alakul. Ezzel kapcsolatban azt a mintát lehet megfigyelni, hogy a skandináv országokban, Belgiumban, Ausztriában és Spanyolországban, illetve az újabb tagállamok közül Szlovéniában és Romániában a legmagasabbak az arányok, ezzel szemben Portugáliában, az Egyesült Királyságban és az újabb tagállamok többségében meglehetősen alacsonyak.

Európai szintű érdekképviselet

Az élelmiszer- és italgyártás ágazatából a munkavállalókat képviselő Élelmiszeripari, Mezőgazdasági és Idegenforgalmi Szakszervezetek Európai Szövetsége (EFFAT), valamint a munkáltatókat képviselő FOODDRINKEUROPE azok az Európai Bizottság listáján szociálispartner-szervezetként szereplő szervezetek, amelyekkel az EUMSZ 154. cikke értelmében konzultációt kell folytatni.

Az EFFAT-nak 25 tagállamban 54 közvetlen tagszervezete van, és közülük 39 vesz részt ágazati kollektív tárgyalásban. Érdemes megjegyezni, hogy Lengyelországban és Portugáliában a tanulmányban szereplő szakszervezetek többsége egyik európai szervezetnek sem tagja. A FOODDRINKEUROPE-nak 22 tagállamban 24 közvetlen tagszervezete van, és közülük 10 vesz részt ágazati kollektív tárgyalásban. Mivel a FOODDRINKEUROPE-nak csak a munkáltatói szervezetek 21%-a tagja, az EU-ban működő ágazati munkáltatói szervezetek jelentős része nem kötődik a FOODDRINKEUROPE-hoz.

Következtetések

Az EU 27 országában működő élelmiszer- és italgyártási ágazat fentről lefelé haladó és lentről felfelé építkező módszeren alapuló elemzései azt mutatják, hogy az ágazatban (a munkavállalói oldalon) az EFFAT-ot és (a munkáltatói oldalon) a FOODDRINKEUROPE-ot kell a munkavállalók és a munkáltatók legfontosabb uniós szintű képviselőinek tekinteni.

További információ

A „*Representativeness of the European social partner organisations: Food and drink sector*" (Az európai szociálispartner-szervezetek reprezentativitása: Élelmiszer- és italgyártási ágazat) című jelentés teljes szövege a http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1207014s/index.htm weboldalon érhető el

További információért forduljon Camilla Galli da Bino kutatási információkért felelős tisztviselőhöz a gdb@eurofound.europa.eu címen.